

Durpynų atkūrimo tikslai ES Gamtos atkūrimo reglamente

Suinteresuotų šalių įtraukimas

I etapas 2025 m. vasaris-birželis

Kvietimas į
**Gamtos
atkūrimo
darbo grupę**

vasaris

Įžanginis GADG
susitikimas
(bendras)

kovas

**GADG pogrūpių
susitikimai**

balandis-gegužė

Bendras GADG
susitikimas aptarti
NAP eigą ir
tolimesnius etapus

*tbc birželis
ir/ar rugsėjis*

**Durpynų
pogrūpio 1-as
susitikimas**

ES Gamtos atkūrimo reglamento tikslai

- **Bendrasis tikslas:** atkūrimo priemonės iki 2030 m. taikomos bent 20 proc. ES sausumos ir jūros teritorijų ploto ir iki 2050 m. visoms ekosistemoms, kurias reikia atkurti.
- **Specifiniai tikslai** 9 srityse (iki 2030 m., 2040 m. ir 2050 m.)
- Dėmesys ekosistemoms, turinčioms **didžiausią anglies dioksido absorbcijos ir saugojimo ir apsisaugojimo nuo gamtinių nelaimių potencialą.**

Sausumos, pakrančių ir gėlo vandens ekosistemos

Jūrų ekosistemos

Rūšių buveinės

Miestų ekosistemos

Upių jungtys

Apdulintojai

Žemės ūkio ekosistemos

Miškų ekosistemos

Papildomų medžių pasodinimas

Atkūrimas – procesas, kuriuo aktyviai arba pasyviai padedama atsikurti ekosistemai, kad pagerėtų jos struktūra ir funkcijos, siekiant išsaugoti ar padidinti biologinę įvairovę ir ekosistemos atsparumą <...> (3 str. 3 dalis)

ES Gamtos atkūrimo reglamento tikslai

- **Bendrasis tikslas:** atkūrimo priemonės iki 2030 m. taikomos bent 20 proc. ES sausumos ir jūros teritorijų ploto ir iki 2050 m. visoms ekosistemoms, kurias reikia atkurti.
- **Specifiniai tikslai** 9 srityse (iki 2030 m., 2040 m. ir 2050 m.)
- Dėmesys ekosistemoms, turinčioms **didžiausią anglies dioksido absorbcijos ir saugojimo** ir apsaugojimo nuo gamtinių nelaimių **potencialą**.

Sausumos, pakrančių ir gėlo vandens ekosistemos

Jūrų ekosistemos

Rūšių buveinės

Miestų ekosistemos

Upių jungtys

Apdulintojai

Žemės ūkio ekosistemos

Miškų ekosistemos

Papildomų medžių pasodinimas

Atkūrimas – procesas, kuriuo aktyviai arba pasyviai padedama atsikurti ekosistemai, kad pagerėtų jos struktūra ir funkcijos, siekiant išsaugoti ar padidinti biologinę įvairovę ir ekosistemos atsparumą <...> (3 str. 3 dalis)

Durpynų atkūrimo nuostatos
11 str. Žemės ūkio ekosistemų atkūrimas

Kodėl svarbu atkurti nusausintus durpynus?

Didelės ŠESD emisijos

Durpynai visoje ES užima tik apie **3% visų žemės ūkio naudmenų**, juos atkūrus žemės ūkio ir žemės naudojimo emisijos sumažėtų ~25%

Nusausintų durpynų atkūrimas gali būti **iki 10 kartų efektyvesnė priemonė mažinti ŠESD / 1 ha**, lyginant su kitomis plotinėmis priemonėmis, pvz. nearimine žemdirbyste, tarpiniais pasėliais, miškų įveisimu

Didelis absorbcinis potencialas

Sveikos nepažeistos pelkės, kur vyksta pelkėdaros procesai, yra **svarbūs anglies kaupikliai**

Kitos ekosistemines paslaugas

Biologinės įvairovės išsaugojimas

Vandens ciklo reguliavimas, potvynių ir poplūdžių sumažinimas, vandens taršos sulaikymas

Mikroklimato reguliavimas, **aplinkos atsparumo didinimas**

Nusausintų durpynų atkūrimas (1)

ES Gamtos atkūrimo reglamento 11 straipsnio (Žemės ūkio ekosistemų atkūrimas) 4 dalis

4. Valstybės narės *įdiegia priemones, kuriomis siekiama atkurti žemės ūkiui naudojamą organinį dirvožemį, kuris yra nusausintuose durpynuose. Tos priemonės turi apimti:*

- a) ne vėliau kaip 2030 m. – bent 30 % tokių plotų, iš kurių bent ketvirtadalyje turi būti atkurtas drėgnumas;*
- b) ne vėliau kaip 2040 m. – bent 40 % tokių plotų, iš kurių bent trečdalyje* turi būti atkurtas drėgnumas;*
- c) ne vėliau kaip 2050 m. – bent 50 % tokių plotų, iš kurių bent trečdalyje* turi būti atkurtas drėgnumas.*

**Reglamento LT vertime šiose vietose yra klaidingai nurodyti tikslai*

Nusausintų durpynų atkūrimas (1)

ES Gamtos atkūrimo reglamento 11 straipsnio (Žemės ūkio ekosistemų atkūrimas) 4 dalis

4. Valstybės narės *įdiegia priemones, kuriomis siekiama atkurti žemės ūkiui naudojamą organinį dirvožemį, kuris yra nusausintuose durpynuose. Tos priemonės turi apimti:*

- a) ne vėliau kaip 2030 m. – bent 30 % tokių plotų, iš kurių bent ketvirtadalyje turi būti atkurtas drėgnumas;*
- b) ne vėliau kaip 2040 m. – bent 40 % tokių plotų, iš kurių bent trečdalyje turi būti atkurtas drėgnumas;*
- c) ne vėliau kaip 2050 m. – bent 50 % tokių plotų, iš kurių bent trečdalyje turi būti atkurtas drėgnumas.*

durpynų drėgnumo atkūrimas – nusausinto durpynų dirvožemio keitimo drėgnu durpynų dirvožemiu procesas (3 str. 23 dalis)

Nusausintų durpynų atkūrimas (1)

ES Gamtos atkūrimo reglamento 11 straipsnio (Žemės ūkio ekosistemų atkūrimas) 4 dalis

4. Valstybės narės *įdiegia priemones, kuriomis siekiama atkurti žemės ūkiui naudojamą organinį dirvožemį, kuris yra nusausintuose durpynuose. Tos priemonės turi apimti:*

- a) ne vėliau kaip **2030 m.** – bent **30 %** tokių plotų, iš kurių bent **ketvirtadalyje** turi būti atkurtas drėgnumas;
- b) ne vėliau kaip **2040 m.** – bent **40 %** tokių plotų, iš kurių bent **trečdalyje** turi būti atkurtas drėgnumas;
- c) ne vėliau kaip **2050 m.** – bent **50 %** tokių plotų, iš kurių bent **trečdalyje** turi būti atkurtas drėgnumas.

durpynų drėgnumo atkūrimas – nusausinto durpynų dirvožemio keitimo drėgnu durpynų dirvožemiu procesas (3 str. 23 dalis)

durpynų drėgnumo atkūrimas = angl. *rewetting* = natūralaus hidrologinio režimo atkūrimas

Nusausintų durpynų atkūrimas (2)

Kitos nuostatos iš 11 str. 4 dalies

- **Atkūrimo priemonės**, įskaitant ir drėgnumo atkūrimą, taip pat **gali būti diegiamos durpių gavybos vietose** ir prisidėti prie tikslų pasiekimo.
- **Ne daugiau kaip 40 proc. viso drėgnumo atkūrimo tikslo galima pasiekti atkuriant nusausintus durpynus, kurių žemės naudojimo paskirtis yra kita nei žemės ūkis ir durpių gavyba.**
- Atkūrimo priemonėmis prisidedama prie grynojo išmetamo ŠESD kiekio mažinimo ir biologinės įvairovės didinimo.
- Atkūrimo priemonės taikomos atsižvelgiant į nacionalines ir vietos aplinkybes.
- Gali būti taikoma išimtis sumažinti šalies drėgnumo atkūrimo tikslus žemės ūkio paskirties žemėje, jeigu drėgnumo atkūrimas čia gali turėti reikšmingą neigiamą poveikį ir nėra kitų plotų, kuriuos būtų galima atkurti.
- **Ūkininkams, kitiems privatiems žemės savininkams durpynų atkūrimas pagal GAR yra savanoriškas.** Gali būti teikiamos paskatos, sudaromos sąlygos mokytis ir konsultuotis apie durpynų atkūrimo svarbą ir praktikas.

Nusausintų durpynų atkūrimas (2)

Kitos nuostatos iš 11 str. 4 dalies

- **Atkūrimo priemonės**, įskaitant ir drėgnumo atkūrimą, taip pat **gali būti diegiamos durpių gavybos vietose** ir prisidėti prie tikslų pasiekimo.
- **Ne daugiau kaip 40 proc. viso drėgnumo atkūrimo tikslo galima pasiekti atkuriant nusausintus durpynus, kurių žemės naudojimo paskirtis yra kita nei žemės ūkis ir durpių gavyba.**
- Atkūrimo priemonėmis prisidedama prie grynojo išmetamo ŠESD kiekio mažinimo ir biologinės įvairovės didinimo.
- Atkūrimo priemonės taikomos atsižvelgiant į nacionalines ir vietos aplinkybes.
- Gali būti taikoma išimtis sumažinti šalies drėgnumo atkūrimo tikslus žemės ūkio paskirties žemėje, jeigu drėgnumo atkūrimas čia gali turėti reikšmingą neigiamą poveikį ir nėra kitų plotų, kuriuos būtų galima atkurti.
- **Ūkininkams, kitiems privatiems žemės savininkams durpynų atkūrimas pagal GAR yra savanoriškas.** Gali būti teikiamos paskatos, sudaromos sąlygos mokytis ir konsultuotis apie durpynų atkūrimo svarbą ir praktikas.

Atkūrimo tikslai
įgyvendinami

**Žemės ūkio
paskirties žemėje**

**Durpių gavybos
plotuose**

**Kituose plotuose
(ne daugiau 40 proc.
tikslo)**

Drėgnumo atkūrimo
tikslai įgyvendinami

Nusausintų durpynų atkūrimas (3)

Reglamento preambulė

- Galimos įvairios atkūrimo priemonės – nuo **pasėlių** plotų **pavertimo daugiametėmis pievomis** ir ekstensyvinimo priemonių kartu mažinant drenavimą iki **visiško drėgnumo atkūrimo** su galimybe užsiimti **pelkininkyste** arba įveisti durpes formuojančią augmeniją.

Reglamento 7 priedas – atkūrimo priemonių pavyzdžių sąrašas *(nebaigtinis ir neprivalomas)*

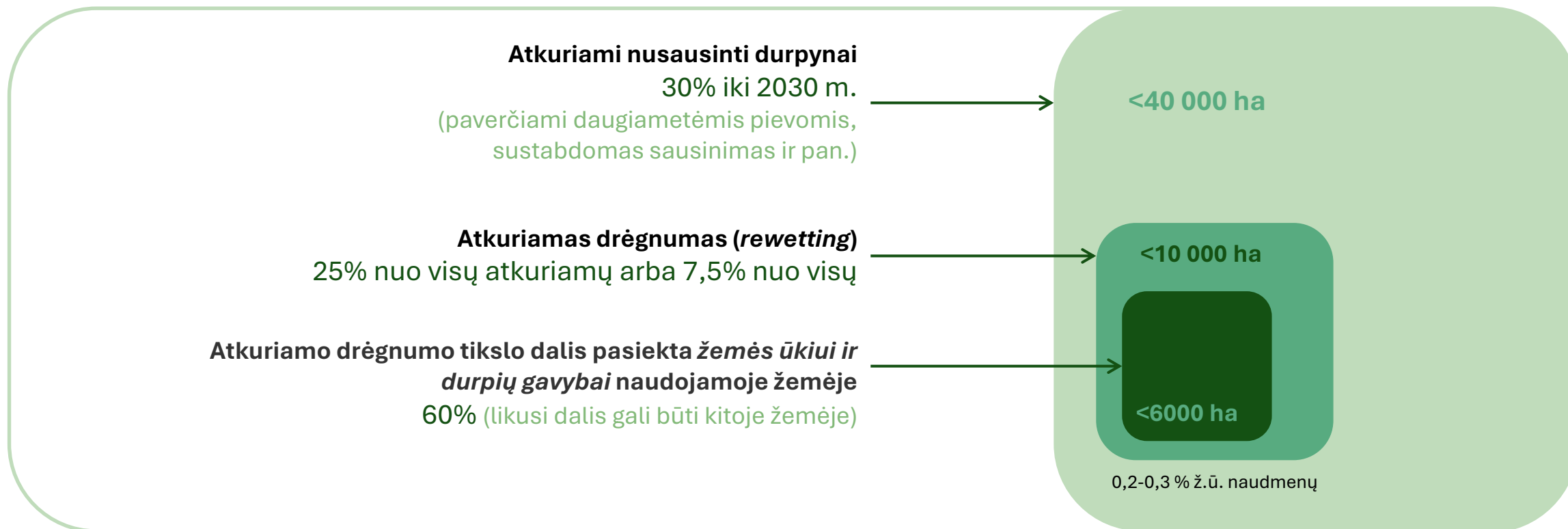
1. Atkurti šlapynes, atkuriant nusausintų durpynų drėgnumą, pašalinant durpynų drenažo struktūras arba išardant polderius ir nutraukiant durpių kasimą.
2. *Gerinti hidrologines sąlygas didinant paviršinio vandens kiekybę, kokybę ir dinamiką ir požeminio vandens lygį natūralioms ir pusiau natūralioms ekosistemoms.*
3. Pašalinti nepageidaujamus krūmokšnius arba nevietinius želdinius pievose, šlapynėse, miškuose ir retai augalais apaugusioje žemėje.
4. Taikyti pelkininkystę.

Nusausintų durpynų atkūrimas (3)

Reglamento preambulė

- Siekiant didžiausios naudos biologinei įvairovei, **neapsiriboti Buveinių direktyvos I priede nurodytų tipų šlapynių buveinių plotais.**
- Duomenys apie organinių dirvožemių plotus ir jų išmetamą bei absorbuojamą ŠESD kiekį stebimi ir pateikiami **LULUCF sektoriaus nacionalinėse išmetamo ŠESD kiekio ataskaitose.**
- Priemonės, skirtos nusausintiems durpynams ir jų drėgnumui atkurti, taip pat galimam pajamų praradimui kompensuoti, gali būti finansuojamos iš įvairių šaltinių, įskaitant išlaidas pagal Sąjungos biudžetą ir Sąjungos finansavimo programas. **Anglies kaupimo ūkininkavimo schemos** ateityje taip pat galėtų būti tinkamos šioms veikloms finansuoti.

Durpynų atkūrimo tikslų iki 2030 m. apibendrinimas

Vertinamų durpynų plotas ~125 000 ha (bazinis), pagal 2025 m. nacionalinės ŠESD apskaitos ataskaitos duomenis

Kiti svarbūs Reglamento aspektai

- Iki 2025 m. rugpjūčio Europos Komisija turi parengti ataskaitą dėl finansavimo galimybių ir spragų
- ES valstybėms narėms leista **neprogramuoti priemonių, numatytų žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriams 2021-2027 m. finansiniame laikotarpyje**
- Įgyvendinant sausumos (4 str.) buveinių atkūrimo tikslus iki 2030 m. prioritetas teikiamas Natura 2000 teritorijoms
- Įtrauktas **Reglamento 11 str. galiojimo sustabdymo** vieneriems metams **mechanizmas** nenumatytų aplinkybių atvejais, ypač jei kyla grėsmės apsirūpinti maistu, naudotis žeme
- Išimtis dėl **atsinaujinančios energetikos ir nacionalinės gynybos** interesų (6 ir 7 str.)

Nacionalinis atkūrimo planas (1)

Pagrindinė Reglamento įgyvendinimo planavimo priemonė

- Planuojamos **atkūrimo ir būklės neprastėjimo užtikrinimo priemonės** konkrečiose teritorijose iki 2030 m.
- Strateginis požiūris iki 2040 m. ir 2050 m.
- Nurodomi **finansiniai** ištekliai
- Parengiamas **stebėsenos** planas
- Aprašomos **sąsajos** (tarp tikslų, priemonių, kitų politikų)
- **Suinteresuotų šalių įtraukimas** ir dalyvavimas ankstyvame etape

Lankstumas šalims planuojant atkūrimo veiklas

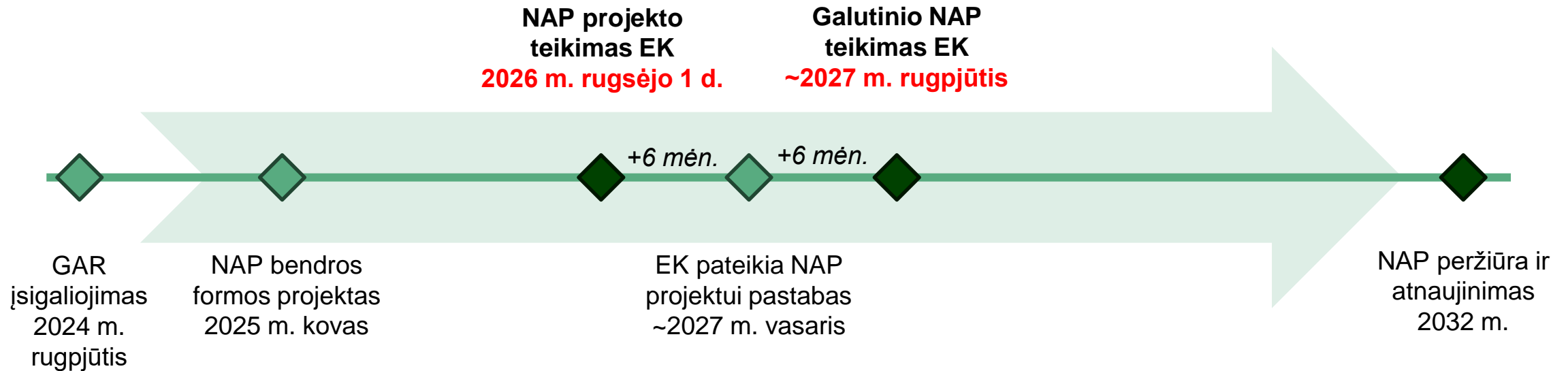
Integruotas ir įtraukus gamtos atkūrimo planavimas, jungtys su kitais procesais

11. Agricultural ecosystems (Art. 11)	
11.1 National approach and contextual information	
11.1.4 Organic soils in agricultural use constituting drained peatlands	
11.1.4.1 Information about organic soils in agricultural use constituting drained peatlands, peatland extraction, and under other uses (Art. 11(4))	In km ² a) estimated surface area of organic soils under agricultural use constituting drained peatlands b) estimated surface area of peat extraction site (optional) c) estimated surface area of organic soils that constitute drained peatlands under land uses other than agricultural use and peat extraction sites (optional)
11.1.4.2 Plan to rewet drained peatlands under agricultural use to a lower proportion than set out in Art.11(4)(a)	a) yes/no b) if yes, provide a justification (Art.15(3)(k)) – free text, suggested max. 3 000 characters
11.2 Targeted restoration plan	
11.2.1 Targets and obligations by 2030 (Art.11(1), (2), (3) and (4))	
11.2.1.1 Indicative total surface area subject to restoration measures (Art.15(3)(a))	e) surface area targeting restoration of organic soils in agricultural use under Art.11(4)(a) f) surface area targeting rewetting under Art. 11(4)(a) g) if applicable, surface area of peat extraction site that will be restored as contributing to meeting the targets under Art.11(4)(a) h) if applicable, surface area of organic soils that constitute drained peatlands under land uses other than agricultural use and peat extraction site that will be rewetted, contributing to meeting the targets under Art.11(4)(a)
11.2.1.2 Indicative maps of areas subject to restoration measures (Art.15(3)(a))	Geospatial information, provided as NUTS 3 reference, 10x10 km grids or free polygons
11.2.1.3. Contribution of the restoration measures that consists in rewetting peatlands to reducing greenhouse gas net emissions up to 2030 (Art. 11(4)) (optional)	Best estimate, in ktCO ₂ e

Nacionalinis atkūrimo planas (2)

NAP 2024-2027 m. planavimas

BET: atkūrimo darbai turi prasidėti jau dabar, nelaukiant, kol įsigalios NAP!

Durpynų atkūrimas XIX-osios LRV programoje ir VPNIŲ

644. **Atkursime šlapynes miškuose** ir sumažinsime melioracijos poveikį miškų ekosistemoms, siekdami didesnio vandens kaupimo ir anglies absorbcijos.

699. **Atnaujinsime** dirvožemių ir durpynų **duomenų bazes**, užtikrindami tikslią ir standartizuotą informaciją apie durpynų būklę ir plotą.

706. Iki 2030 metų **sustabdysime nusausintų durpynų degradaciją**, skirdami prioritetą jų natūralaus hidrologinio režimo ir visos ekosistemos atkūrimui.

707. Pasiuksime, kad **iki 2050 metų būtų atkurti visi svarbiausi ekosistemines paslaugas teikiantys durpynai ir pelkės**.

10.1.11.	Siekiant atkurti šlapynių ekosistemas, vertingas biologinės įvairovės bei klimato stabilumo išsaugojimui, stabdant nusausintų durpynų degradaciją ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų išsiskyrimą, įteisinti neišekspluototų durpynų dalinę rekultivaciją (renatūralizaciją)	2026 m. II ketv.
----------	---	------------------

Iššūkliai ir galimybės atkuriant nusausintus durpynus

Priemonės iki 2030 m.

	Atkurti	Atkurti drėgnumą (<i>rewetting</i>)	
Žemės ūkis	<ul style="list-style-type: none"> BŽŪP SP 2023-2027 m. priemonė ariamų durpžemių vertimas pievomis 9 258 ha (2024 m. deklaruota 2 848 ha) Kitos pievų ir šlapynių priežiūros priemonės ? GAAB 2 įsigaliojimas ? 	<i>NEKSVP 2021-2030 m. numatyta esama ir planuojama priemonės bendrai atkurti 8000 ha hidrologinio režimo durpynuose ž.ū.</i>	60 proc. tikslo, apie 6000 ha
Durpių gavyba	?	?	
Mišakai	-	NEKSVP 2021-2030 m. numatyta planuojama priemonė atkurti 4000 ha hidrologinio režimo durpynuose miškuose	40 proc. tikslo, apie 4000 ha
Buveinės	-	Hidrologinių sąlygų atkūrimas 13 000 ha (iš jų 3000 ha už NATURA 2000 ribų), numatyta 2021-2027 m. PVP, apie 1275 ha jau įgyvendinta	

Reikia pasiekti apie 10 000 ha

Reikia pasiekti apie 40 000 ha

Diskusija

1. Durpynų duomenys
2. Atkūrimo prioritetai iki 2030 m.
3. Atkūrimo iššūkiai ir galimybės

Prioritetai 2030 m.

Reglamentas nustato prioritetus, bet esama lankstumo.
Kur turėtų būti mūsų prioritetai?

Žemės ūkyje naudojami plotai	Durpių gavybos plotai	Miškuose esantys durpynai
<ul style="list-style-type: none">• Į GAAB 2 sluoksnį patenkantys plotai• Apleisti plotai su pažeista melioracija• Šlapynių ir daugiamečių pievų plotai• Dirbamos žemės plotai• ?	<ul style="list-style-type: none">• Apleisti durpių gavybos plotai (~20 tūkst. ha), dalis jų miškuose• Eksploatuojami durpynai, kuriuos norima rekultivuoti anksčiau• ?	<ul style="list-style-type: none">• NATURA 2000• Dideli durpynų masyvai• ?
Kiti faktoriai		
<ul style="list-style-type: none">• Ką laikome durpynų atkūrimo priemonėmis (be hidrologinio režimo atkūrimo)?• Kur turėtų būti atkuriami plotai?• Kokio dydžio atkuriami plotai?• Melioracijos būklė?• ?		

Iššūkliai ir galimybės

Finansai	Teisinis reguliavimas
<ul style="list-style-type: none">• Viešieji ir privatūs finansai:<ul style="list-style-type: none">• Atkūrimo darbams, specializuotai įrangai• Paskatos skatinti atkūrimą?• Anglies kaupimo ūkininkavimas?	<ul style="list-style-type: none">• Melioracijos teisės aktai• Privalomas žemės paskirties keitimas• Negalėjimas rekultivuoti eksploatuojamo durpyno anksčiau laiko• ?
Atkurtų plotų tolimesnis naudojimas	Gebėjimų stiprinimas
<ul style="list-style-type: none">• Ganymas, pašarai• Pelkininkystė (energetika, auginimo terpės, medžiagos, maisto produktai ir kt.) – rinkos realizacijai?• Palikimas gamtai – reikalinga priežiūra?	<ul style="list-style-type: none">• Ar turime pakankamai specialistų planuoti ir įgyvendinti projektus?• Kokių specialistų trūksta?• Kaip galime stiprinti gebėjimus tiek žemės savininkų, tiek specialistų?

NAP pogrupių susitikimų preliminarus kalendorius

Pogrupiai	Pirmojo susitikimo data
Durpynai (11 str. 4 dalis)	Balandžio 3 d.
Jūros buveinės (5 str.)	Balandžio 10 d. 10 val.
Sausumos buveinės, žemės ūkis ir miškai (4, 10, 11, 12 ir 13 str.)	Balandžio 15 d. 14 val.
Miestai (8 str.)	Balandžio 17 d. 14 val.
Upės ir ežerai (9 str. + 4 str. upių ir ežerų buveinės)	Balandžio 22 d. 10 val.

Ačiū už dėmesį!

NAP rengimo koordinatoriai

Kristina Simonaitytė (patarėja) kristina.simonaityte@am.lt

Lina Čaplikaitė-Denisovienė (vyresn. patarėja) lina.caplikaite@am.lt

Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos politikos grupė

Daugiau <https://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/gamtos-apsauga/nacionalinis-gamtos-atkurimo-planas/>